

Respondeo, admissio illo casu (non enim apparet in illo repugnantia, ut generalius docui in 1. 2, tract. 3, disp. 8, sect. 1, a num. 73), tunc in intellectu esse posse actum verum et supernaturalem fidei, et imperari a solo actu supernaturali voluntatis, et ab illo denominari bonum et honestum; respectu autem alterius actus voluntatis pravi non comparari ut effectum ejus, sed solum ut materiam circa quam versatur, ordinando illum ad suum finem vel utilitatem; hoc autem non sufficit ut malitia voluntatis in actum fidei redundet, vel illum malum denominet, quia non est causa vel circumstantia ejus, quod in aliis actibus studiosis sæpe contingit. Unde etiam intelligitur, si contingat fidelem, qui jam est assuetus ad credendum supernaturaliter, per actum mere naturalem et pravum applicari ad cogitandum de rebus fidei, et tunc exercere ex vi consuetudinis actum supernaturalem fidei, talem actum non posse dici malum, etiamsi ex pravo fine exerceri videatur. Ratio est, quia voluntas prava tunc movens et applicans intellectum non movet ad speciem, neque virtute sua posset movere intellectum ad talem actum supernaturalem fidei, et ideo non est causa illius, ut talis est, neque propria circumstantia, ac proinde non denominat illum malum, prout actus fidei est, sed quasi materialiter, vel secundum generalem rationem, quatenus cogitatio quædam est de tali materia; et ideo proprius actus fidei, tam in voluntate quam in intellectu, semper honestus est, ut etiam in disputatione paulo ante citata resolvi, et novissime Basilius Poncius, in prima parte Variarum disputationum, relectione 2, § *Superest eandem*, cum Dominico Banhes, 2. 2, q. 4, art. 5, dub. 2; Vasquez, 1. 2, disput. 53, cap. 4, num. 26.

14. *Assertio quarta: velle credere et credere meritoria sunt.* — Dico quarto: voluntas propria credendi, et consequenter etiam actus fidei prout ab illa procedit, meritorius est. Hanc assertionem attigi lib. 12 de Grat., capit. 9, num. 8. Eamque docet divus Thomas, q. 2, art. 9, et est res certa ex modo loquendi Scripturæ de fructibus fidei; nam Genes. 15, dicitur: *Credidit Abraham Deo, et reputatum est illi ad justitiam*; quod etiam confirmat Paulus, ad Roman. 4; et Jacob., capit. 2; et ad Ephes. 2, dicitur: *Gratia estis salvati per fidem, et hoc non ex vobis*. Et ad Hebr. 11 numerantur multa præmia fidei. Ratio autem est, quia actus iste est honestus supernaturalis, et ex gratia, et intrinsece continet obse-

quium Dei; ergo habet omnes condiciones necessarias ut sit meritorius. Dices: actus fidei antecedit ad actum charitatis et ad habitum gratiæ sanctificantis; ergo non potest esse meritorius, quia sine charitate et gratia non est meritum apud Deum. Respondeo hoc ad summum procedere de primo actu fidei; nam posteriores omnes jam possunt supponere et statum gratiæ et imperium charitatis; sic enim fidelis jam justificatus postea exercere potest actus fidei propter Deum summe dilectum. Unde responderi potest ad objectionem, actum fidei simpliciter dici meritorium, quia habet omnes condiciones requisitas ad meritum ex parte actus; attamen, ut de facto meritorius sit, postulare condiciones necessarias ex parte subjecti, et ideo actum fidei informis meritorium non esse, saltem de condigno.

15. *Procedatne assertio de primo actu fidei? — Negant Marsil. et Almaynus; affirmat Capreolus. — Prima pars resolutionis quoad meritum de congruo.* — Hinc disputant Doctores an primus actus fidei meritorius sit, et negant Marsil., in 3, d. 14, art. 1, dubio 14; Almaynus, in 3, dist. 24, dub. 2, propter objectionem factam. Contrarium vero tenuit Capreolus, dicta dist., ad 3, contra secundam conclusionem, quia in primo instanti, in quo aliquis incipit credere, potest justificari; videtur autem ad tale meritum postulare ut simul cum illo actu fidei actus charitatis subsequatur, per quem actus fidei in Deum referatur; et ita dicit illum actum fidei, prius natura quam acta charitatis informetur, non esse meritorium; posterius autem natura incipere esse meritorium. Dico tamen breviter distinguendum esse inter meritum imperfectum, quod Augustinus vocare solet impetratorium, et doctores vocant de congruo, et meritum perfectum, seu de condigno. Et imprimis dicendum est, ut etiam l. 12 de Gratia, cap. 37, a num. 15, ostendi, primum actum fidei esse meritorium de congruo non solum ut ordine naturæ antecedit gratiam et charitatem, sed etiam quando tempore antecedit; quæ est sententia Augustini, epistola 105 et 106, et de Spiritu et littera, cap. 33 et 34, et q. 2 ad Simplicianum, et libro de Prædestinatione sanctorum, quem imitatur Prosper, contra Collatorem, cap. 6. Et ratio est, quia est quædam dispositio ad justitiam, et ejusdem ordinis cum illa. Item, quia procedit a gratia Spiritus Sancti, et ex ea parte habet congruitatem, ut a Deo impetret reliqua, quantum ex parte sua est. Advertendum autem est pri-

imum actum fidei, si antecedit gratiam sanctificantem, non immediate impetrare illam, seu de congruo eam mereri, quia non proxime disponit ad illam, secundum doctrinam fidei, sed mediante pœnitentia et charitate. Meretur ergo (ut Augustinus sæpe ait) auxilium bene ulterius operandi, et ad ulteriorem gratiam se disponendi; nam qui cum divina gratia bene utitur priori auxilio, majus obtinere meretur aliquo modo, unde etiam est probabile per voluntatem credendi mereri hominem de congruo, et quasi immediate, auxilium proxime adjuvans intellectum ad credendum. Nam illa voluntas est quasi dispositio proxima ad ipsum actum credendi, et ejusdem ordinis.

16. *Secunda pars resolutionis quoad meritum de condigno. — Probatur primo, exemplo illius, qui primum actum fidei elicit in gratia.* — Quoad meritum autem de condigno, dicendum est primum actum fidei, si fiat ab homine jam justificato, esse meritorium de condigno augmenti gratiæ et gloriæ, sive sit conjunctus cum actu charitatis, sive non; quando vero præcedit gratiam justificantem, ut sic non esse meritorium de condigno, tamen in eodem instanti, in quo crederetur justificatur, incipere illum actum esse meritorium de condigno, non gratiæ, sed gloriæ. Hæc omnia facile constant ex principiis positus in materia de Gratia, lib. 12, c. 14 et 15. Et prima quidem pars locum habet in homine baptizato in infantia, quando in ætate adulta incipit fidem exercere, retinens adhuc gratiam baptismalem; nam in illo primus actus fidei est ab homine grato; ergo ex hac parte est meritorium de condigno. Deinde non est necessaria relatio charitatis, quæ per proprium actum ipsius operantis, vel præsentem, vel præteritum facta sit, quia sufficit quasi naturalis tendentia illius actus in finem supernaturalem; nam, ut dixi in materia de Gratia, loco citato, in num. 14, virtutes infusæ et earum actus ab intrinseco et ex se referuntur in finem supernaturalem, et hæc relatio sufficit ad meritum de condigno; ergo multo magis sufficit in actu fidei, et voluntate credendi, quia etiam sunt actus per se infusi, et propinquiore Deo et fini supernaturali. Unde etiam constat in eo casu primum actum fidei mereri augmentum gratiæ, et consequenter gloriæ, quia supponit gratiam primam, et nihil aliud requiritur ex hoc capite ad meritum augmenti gratiæ.

17. *Deinde illius, qui elicit extra gratiam.*

— Altera vero pars locum habet in homine, qui ab infidelitate ad fidem convertitur, elicendo primum actum fidei; et cum proportionem habere potest locum in homine peccatore, qui, ut se incipiat disponere ad gratiam, aliquem actum fidei elicit. De illo ergo primo actu, si tempore antecedit gratiam, manifestum est pro illo tempore non esse meritorium de condigno, propter indignitatem personæ operantis. Si vero solum antecedit ordine naturæ, etiam in illo priori, seu secundum rationem illam, nondum spectatur ut meritorius de condigno, propter eandem rationem cum proportionem applicatam; nam et ipsamet contritio, prout prior natura gratia habituali, non est meritoria de condigno. At vero si in eodem instanti persona justificetur, actus fidei incipit esse formatus, et ideo statim fit meritorius de condigno, non quidem primæ gratiæ, quia illam supponit, nec augmenti gratiæ, quia non fit in eodem instanti, sed primæ gloriæ, quia nondum est collata, et potest ex justitia homo ad illam acceptari, sicut de contritione ipsa alias diximus, lib. 12 de Grat., cap. 24 et 28; neque ad hoc meritum erit necessarium actus charitatis, sed sufficit infusio justitiæ habitualis, ut si per sacramentum fiat in homine tantum attrito, propter rationem factam in numer. præced., quæ hic eodem modo locum habet, ut per se constat.

SECTIO VIII.

An judicium præcedens in intellectu ad voluntatem credendi sit supernaturale, vel quatenam sit?

1. *Supponitur præcedere debere judicium ad voluntatem credendi.* — Hæc quæstio semper mihi visa est valde difficilis, et difficultatem auxit, quia fere nihil inveni de illa dictum a Doctoribus. Suppono autem in illa, ante voluntatem credendi, saltem ordine naturæ, necessarium esse judicium practicum, quo homo sibi persuadeat bonum et honestum, et rationi consentaneum esse, velle credere; quod attigit D. Thomas 2. 2, q. 2, art. 9, ad 3, et probat, quia qui vere credit fide divina, non leviter credit, quod nos etiam late probavimus, disp. 4, sect. 2, tractando de propositione objecti fidei. Ut autem voluntas moveatur ad volendum credere, necessaria est præcognitio illius objecti, quia nihil volitum quin præcognitum, rursus ut non leviter mo-

veatur, necessarium est illud iudicium, ut per se manifestum est. De hoc ergo iudicio inquiri, an supernaturale sit necne; et ut melius intelligatur difficultas, rationes dubitandi pro utraque parte proponam.

2. *Arguitur jam tale iudicium supernaturale non esse.*—Primo ergo, illum actum supernaturalem esse non posse ostendo, quia vel liber est vel necessarius: liber esse non potest, quia jam supponeret voluntatem ita iudicandi, determinantem intellectum ad illud iudicium, quia non est libertas in iudicio, nisi per denominationem ab actu libero voluntatis; non potest autem talis actus voluntatis supponi, quia ad illum necessarium esset aliud prius iudicium, propter rationem factam, quod nihil volitum quin præcognitum; de quo effato nonnihil dixi, disput. 23 Metaph., sect. 7. Et ita procederetur in infinitum; sistendum ergo est in iudicio necessario, quod fundet voluntatem credendi, et ita in terminis fatetur, inter modernos, Aragon., 2. 2. q. 2, a. 9. At vero si actus est necessarius, non potest esse supernaturalis, quod probo. Quia actus intellectus non est necessarius, nisi sit evidens, quia sola evidentia cogit intellectum; ergo si illud iudicium est necessarium, plane tale est ratione evidentiae; at illa evidentia naturalis est, quia nullum est lumen evidens supernaturale in hac vita, loquendo secundum legem communem, et de ordinario auxilio necessario ad credendum; ergo est actus naturalis, quia naturalis evidentia non causat nisi certitudinem naturalem, neque inducit necessitatem, nisi respectu virium naturalium. Secundo, potest directe probari illum actum esse naturalem, quia ratio, et medium per quod habetur, naturale est, et per discursum naturalem fieri potest, quia illud iudicium est de credibilitate objecti fidei, et in sufficienti ejus propositione fundatur, ex qua resultat hic discursus: *Quidquid sufficienter proponitur, est credibile; hoc objectum sufficienter proponitur; ergo est credibile*; in quo discursu major est nota per se lumine naturali; minor etiam experimento cognoscitur, ut supra visum est; ergo iudicium de conclusione naturale est; per illud autem iudicium potest voluntas moveri ut velit credere, quia sufficienter illi applicatur objectum, quod est ipsum credere sub ratione boni et honesti, quia si objectum est credibile secundum rationem rectam, etiam ipsum credere honestum est; ergo per naturale iudicium sufficienter proponitur objectum, ut voluntas possit velle credere. Et confirmatur,

nam si esset necessarius alius actus supernaturalis, vel ille esset supernaturalis quoad substantiam, vel tantum quoad modum. Primum non videtur verisimile, quia actus supernaturalis quoad substantiam, non datur nisi ex motivo aliquo supernaturali; ante motivum autem fidei non præcedit motivum aliquod supernaturale, quod intellectum moveat ad tale iudicium; imo ratio facta ostendit motivum sic iudicandi esse naturale. Secundum etiam, de supernaturalitate quoad modum, non videtur habere locum in nostra doctrina; nam sæpe diximus, in his actibus non posse intelligi modum supernaturalem, si substantia supernaturalis non est; quia in eis non est alius modus intrinsecus accidentalis, nisi intensio, quæ necessaria non est; certitudo autem, claritas, vel obscuritas, ad substantiam pertinent; ergo non superest supernaturalitas, quæ in tali actu cogitari possit.

3. *Arguitur etiam in contrarium.*—*Prima ratio.*—*Secunda.*—*Tertia.*—*Ex alia vero parte, quod actus ille debeat esse supernaturalis, etiam quoad substantiam, videtur efficaciter probari ex illo principio, quod gratia est simpliciter necessaria ad actum illum intellectus, qui voluntatem credendi antecedit; hoc autem principium expresse traditur ab Augustino, lib. de Prædestinatione Sanctorum, cap. 2, ubi hac occasione distinguit cogitationem credendi ab ipso credere; nam prius, inquit, cogitandum est, an sit credendum, quam credatur; illa ergo cogitatio antecedit totum actum credendi, et consensum seu voluntatem credendi, et de illa cogitatione dicit non posse haberi sicut oportet absque gratia, ex illo 2 ad Cor. 2: *Non sumus sufficientes cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis*, quod potissime intelligitur de sancta cogitatione, quæ inducit ad opus pietatis; qualis, sine dubio, est cogitatio inducens ad volendum credere; ergo illa est ex gratia, et non ex nobis. Unde Coelestinus I, epistola prima ad Episcopos Galliae, *Deum inquit ita operari in cordibus hominum, ut omnis sancta cogitatio, pium consilium, et bona voluntas, ex Dei operatione proveniat; cogitatio autem et consilium credendi satis pium est; ergo est ex gratia; quod etiam confirmat Concilium Milevitanum, can. 4, generaliter dicens, donum esse Dei, scire quid facere debeamus*, et in universum hujusmodi scientiam donum esse Dei, de quo scriptum est: *Qui docet hominem scientiam*; ergo illa scientia, seu cognitio per quam generatur voluntas credendi, donum Dei est et opus gratiæ. Ex*

hoc ergo principio, videtur concludi illum actum esse supernaturalem quoad substantiam, maxime in nostra doctrina. Primo, quia propter similia testimonia diximus voluntatem credendi esse supernaturalem quoad substantiam; hic autem non est minus necessaria gratia ad illam cogitationem præviā, quam ad ipsam voluntatem; quia hæc necessitas non est tantum per accidens, sed per se, et ex natura fidei; ideoque in omni actu et in omni credente necessaria est illa gratia, etiamsi nulla alia difficultas occurrat, præter eam quæ intrinseca est ipsi fidei. Unde sequitur alia ratio, quæ sæpe usi sumus, quia talis necessitas gratiæ solet esse propter substantiam actus, neque assignari potest modus propter quem sit necessaria. Tertio, est apparens ratio, quia voluntas sequitur intellectum; ergo non prius elevatur voluntas ad supernaturalem actum, quam intellectus; ergo, si voluntas credendi supernaturalis est, debet supponere in intellectu actum supernaturalem, alias etiam posset voluntas sperare et amare supernaturaliter, sine prævia cognitione supernaturali in intellectu.

4. *Primus dicendi modus in proposita questione.*—*Ejus fundamentum.*—*Confirmatur.*—In hoc puncto, quia difficilis est resolutio, proponam prius nonnullos dicendi modos, qui vel inventi et asserti sunt, vel cogitari possunt. Primus est, ante voluntatem credendi non esse necessariam, secundum ordinariam legem, aliam cogitationem, vel iudicium, præter illud quod, ex vi externæ propositionis objecti fidei sufficientis, potest formari et concipi ab intellectu, per suas naturales vires et suo lumine ac discursu operante. Cujus fundamentum præcipuum est, quod secundo loco pro priori parte proposui in num. 2, et quia propositio fidei ideo sufficiens existimatur, quia potens est ad inducendum intellectum, ut iudicet esse credenda quæ proponuntur; nam si præter illud, aliquid aliud interius requiritur, propositio illa non potest dici sufficiens. Nihilominus tamen fatetur hæc opinio, propter argumentum pro contraria parte factum in num. præced., illam cogitationem, quæ ex propositione externa in intellectu resultat, esse opus gratiæ et donum Dei, ut Concilia et Patres tradunt, quia et ipsa sufficiens propositio supernaturalis est aliquo modo, et non solum per illam, sed etiam interius immediate Deus influit in cogitationem ipsam, qui influxus non est naturæ debitus, et ideo est opus gratiæ et donum Dei, quod confir-

mari potest ex Augustino, libro de Spir. et litt., cap. 34, ubi dicit Deum interdum movere ad fidem tantum interius, interdum vero per exteriora objecta; hic autem est modus ordinarius de quo loquimur: quare, etc.

5. *Impugnatur prædictus modus.*—*Quorundam responsio ad impugnationem.*—*Non satisfacit, primo.*—*Secundo.*—Hæc vero sententia nullo modo probanda est, ut etiam intelligi potest ex iis quæ, lib. 1 de Grat., a cap. 11, disserui; nam Pelagius confitebatur esse necessariam ad credendum divinam revelationem et exteriorem prædicationem sufficientem, et nihilominus damnatus est, quia, præter hanc prædicationem, nullam aliam internam gratiam prævenientem dicebat esse necessariam ad credendum, vel ad volendum credere, ut constat ex Augustino, toto primo lib. de Grat. Christi, et magis in particulari. 1. de Prædestinatione Sanctorum, c. 2, 9, 16 et 19, et aliis locis, et Conciliis quæ paulo post citabo; illa vero sententia multum videtur accedere ad hanc doctrinam, quia, si exterior prædicatio sufficit ut intellectus suis propriis viribus faciat quidquid necessarium est, ut voluntas præbeat fidei consensum, profecto nulla interna gratia necessaria est ex parte intellectus, ut voluntas velit credere; unde etiam fiet consequens ut ipse consensus voluntatis per naturales vires liberi arbitrii tribui possit, quia liberum arbitrium potest sequi intellectum, et illi naturaliter imperanti obedire. Respondent aliqui non sufficere, quæcumque prædicationem, etiam sufficientem, sed necessariam esse congruam, ut homo ita iudicet de credendis sicut expedit ut convertatur; illam autem congruitatem esse ex gratia, quia non est debita, neque datur omnibus, et ideo cogitationem internam, a tali prædicatione provenientem, esse specialem gratiam: sed hoc nullo modo satisfacit, primo, quia illa congruitas non semper consistit in majori auxilio, sed in sola temporis opportunitate a Deo præcognita, ut in materia de Gratia dictum est. lib. 1, cap. 12, et lib. 3, latius; ad credendum autem requiritur, ante voluntatem credendi, non solum illa congruitas, sed etiam speciale auxilium, ut constat ex allegatis testimoniis. Unde illa congruitas spectari debet, non solum in externa prædicatione, sed etiam in interiori auxilio. Secundo, est etiam evidens argumentum, quia non solum vocatio efficax, et congrua ad credendum, est opus gratiæ et supernaturale, sed etiam vocatio

sufficiens, licet congrua non sit, ut aperte sumitur ex Tridentino loco statim citando; ergo, præter congruitatem, supponi debet auxilium internum supernaturale; sola autem cogitatio, quæ resultat ex prædicatione externa, licet non fiat sine interno concursu Dei, naturalis est; quia ille concursus tantum est generalis, et ordinis naturalis, ac debitus ex vi propositionis talis objecti; ergo talis cogitatio sola non potest dici gratia interna, neque sufficiens ad supernaturalem voluntatem credendi, cujus etiam signum est, quia in hæretico, circa ea quæ credit, invenitur similis cogitatio, et iudicium ortum ex tali propositione objecti, et de facto congruum, ut sequatur voluntas credendi talia objecta; et nihilominus totum illud in hæretico est opus naturæ, non gratiæ, quamvis supponat prædicationem externam in suo genere supernaturalem; ergo ad volendum credere sicut oportet, altior cogitatio necessaria est quam possit fieri solis naturæ viribus, etiam sufficienti prædicatione supposita.

6. *Secundus dicendi modus contrarius primo.* — *Ut quidam modum hunc explicent, et suadeant.* — Est ergo secundus modus extreme contrarius, dicens, ante voluntatem credendi, necessarium esse iudicium supernaturale quoad substantiam de credibilitate objecti fidei, et consequenter quod honestum sit credere; quæ sententia, generatim loquendo, fundatur in argumentis secundo loco propositis; quia vero statim occurrit inquirendum cuius virtutis aut doni sit illud iudicium, in hoc explicando varii sunt modi. Quidam dicunt illum esse verum assensum fidei infusæ; nam, ut supra dixi, disp. 4, duplex est credibilitas in objecto fidei: una, quæ resultat ex motivis humanis, et evidenter cognitis; alia, quæ resultat ex auctoritate divina; quod enim Deus testificatur, credibile est, maxime ex auctoritate ipsius Dei. Unde, quando priori modo res fidei iudicantur credibiles, iudicium est naturale, quia et fundatur per se in motivis creatis, et in quadam evidentia naturali; iudicium autem de credibilitate posteriori modo spectata supernaturale est, quia fundatur in auctoritate Dei; et non est evidens, quia quod Deus talia testificatur, non est evidens. Unde concluditur tale iudicium esse fidei assensum, quia est obscurus et certus, et in auctoritate Dei fundatus; dicit ergo hæc sententia, ante voluntatem credendi quod res revelata vera sit, necessarium esse iudicium credibilitatis, non tantum priori, sed etiam pos-

teriori modo, et ita esse supernaturale, et esse quemdam actum fidei.

7. *Refelluntur aperta ratione.* — Hæc vero sententia sic explicata mihi est incredibilis, non quia negem illud iudicium supernaturale de credibilitate esse possibile, et quando fit, esse actum fidei; nam hoc sine dubio verissimum est, ut probat discursus factus, et quia sicut fide credimus non solum esse verum quod a Deo dicitur, sed etiam quod sit ab eo revelatum, ita non solum credimus esse verum, sed etiam esse credibile quod revelatum est, imo, in ipso credere necessario includitur, ut eadem fide credamus esse credibilia quæ vera esse credimus, et hoc modo multo firmiter credit Christianus esse credibiles res fidei, quam per solam evidentiam vel motiva humana appareant credibiles. De hoc ergo non est dubium. Nihilominus tamen nego, et incredibile iudico, tale iudicium credibilitatis esse per se necessarium ante primam voluntatem credendi. Quod probo argumento facto, quia tale iudicium est actus fidei; ergo voluntarius; ergo supponit voluntatem credendi, saltem illud objectum; ergo illa voluntas supernaturalis erit, juxta principia posita; ergo non est verum illud iudicium esse necessarium ante primam voluntatem credendi, et redibit quæstio de illa voluntate, a quo iudicio oriatur; prima consequentia patet; tum quia ille assensus est obscurus, ut supponitur; ergo non est necessarius, neque ad illum determinatur intellectus ex vi motivi; ergo ex voluntate; tum etiam quia ille est actus fidei, de cuius ratione est ut sit voluntarius, ut supra visum est.

8. *Prima evasio ad præcedentem rationem.* — *Improbatur.* — Duo sunt modi respondendi ad hanc rationem. Primus est, illum actum fidei esse voluntarium eadem voluntate quæ ex illo subsequitur; nam illi duo actus, intellectus et voluntatis, secundum diversas rationes, seu qualitates, possunt esse ad invicem prius et posterius; sed hæc responsio probabilis non est; tum quia alias nunquam primus actus intellectus simpliciter præcederet actum voluntatis, quod est contra omnes Doctores et philosophos; tum etiam quia ille actus fidei non utrumque voluntarius est, scilicet, objective, seu per denominationem ab actu voluntatis quem terminat, sed etiam est liber, et ideo est voluntarius, etiam effective, seu motive; unde in nullo instanti aut signo naturæ potest inchoari, aut intelligi existens ante motionem voluntatis; et e contrario, actus voluntatis, sub nulla ratione spectatus, potest

ferri nisi in cognitum, et ideo simpliciter, et cum quacumque ratione, supponit actum intellectus, illi objectum proponentem; ergo si actus fidei nullo modo proponit objectum voluntati a qua procedit, vel e converso si proponit objectum primæ voluntati credendi, non potest esse ipse voluntarius et liber.

9. *Secunda evasio.* — *Impugnatur primo.* Unde est alter respondendi modus, qui concedit actum illum, etiamsi certus et obscurus sit, nihilominus esse necessarium, non ex intrinseco medio aut propria virtute, sed ex influxu divino; nam Deus potentia sua immittit illum actum in intellectu per modum gratiæ excitantis, quæ, ut constat ex materia de gratia, anteverit nostram libertatem. Qui autem sic respondet non in alio fundatur, nisi quia hoc non repugnat, et aliunde videtur necessarium, tum ad explicandam excitantem gratiam internam, quæ in intellectu antecedit ad voluntatem credendi, tum etiam quia ille actus videtur omnino necessarius, ut fundet talem voluntatem. Sed hæc responsio mihi etiam valde displicet: primo, quia est aliena a doctrina Augustini, dicentis: *Cætera potest homo nolens, credere autem non nisi volens*, quam D. Thomas et omnes Doctores amplectuntur, et supra probavi esse valde consentaneam fidei. Hæc autem doctrina non datur de uno vel altero actu fidei, sed simpliciter de tota fide, quia revera habet eandem rationem in omnibus actibus fidei, et ideo Concilium Arausicanum simpliciter dixit *affectum credendi esse initium fidei*. Quocirca, licet verum sit non implicare contradictionem, Deum necessitare intellectum ad talem actum, hoc tamen non est secundum ordinariam providentiam Dei; alioquin idem dici posset de quolibet actu fidei; nam in quolibet invenitur illa non repugnantia in ordine ad absolutam potentiam Dei. Unde confirmatur, quia incredibile est non posse hominem induci ad credendum aliquid libere, nisi prius necessitetur ad aliquid credendum eadem fide et ex eadem auctoritate Dei, cum ille modus credendi ex necessitate sit et præter naturam fidei, et præter conditionem hominis liberi.

10. *Impugnatur secundo principaliter.* — Deinde interrogo an ex illo actu fidei necessario, sequatur etiam ex necessitate voluntas credendi esse verum, quod jam iudicatum est esse credibile; an vero, stante illo primo actu fidei, possit voluntas non credere. Neutrum dici potest probabiliter; ergo. Minor probatur quoad primam partem, nam inde sequitur vo-

luntatem credendi non esse liberam, quia illud prius iudicium non est liberum, et, illo posito, necessario sequitur voluntas credendi; ergo est illa necessitas simpliciter antecedens, quæ tollit libertatem, ut constat ex materia de Gratia. Unde etiam sequitur omnem hominem, qui non necessitatur a Deo ad illum primum actum fidei, quod sit credendum vel credibile id quod proponitur, non habere voluntatem ad credendum, quia non habet in sua potestate illud iudicium, nisi a Deo necessitetur, et sine illo non potest credere; neque potest dici hoc esse in illius potestate, ratione alicujus dispositionis remotæ, quia ad illam etiam requiritur supernaturale iudicium, et redibit eadem quæstio. Si vero altera pars eligatur, quam magis sequuntur qui ita opinantur, sequitur hominem simul credere aliquid fide vera et infusa, et fieri infidelem nolendo aliquid aliud credere, quod repugnat, quia qui aliquid non credit, eo ipso totam fidem amittit; sequela patet, quia illud iudicium: *Hoc est credibile secundum rectam rationem*, est verus actus fidei, juxta hanc opinionem, et illo posito stat nolle credere esse verum quod proponitur, per quam voluntatem fit homo infidelis; ergo simul credit fide infusa, et est infidelis. Imo si attente consideretur, non potest fieri infidelis culpabiliter, nisi prius sit fidelis et credat; quia, donec iudicet hoc esse credibile, per illum actum necessarium, non potest male agere non credendo, quia nondum habet libertatem ad volendum credere, quia sine illo iudicio non potest homo velle, et illud iudicium non habet, donec ad illud necessitetur. Tandem inde sequeretur nullum infidelem resistere fidei sibi propositæ, cum infidelitatis culpa, nisi prius iudicet illas res propositas esse credibiles et credendas secundum rectam rationem; quod sine dubio est nimis falsum, et contra communem doctrinam, et quasi experientiam.

11. *Impugnatur tertio principaliter inductione.* — Et hinc facile probari potest non dari virtutem infusam, seu donum intellectuale, ad quod tale iudicium pertinere possit. Primo enim non pertinet ad prudentiam infusam, quia hæc supponit fidem, et in illa fundatur. Unde rationes factæ de fide a fortiori probant de prudentia infusa; nam iudicium prudentiæ infusæ etiam est obscurum et certum; ideoque simpliciter est actus liber, et solum potest habere necessitatem ex propositione fidei; cum ergo ante voluntatem credendi non supponantur principia fidei credita, non potest intellectus necessitari ad iudicium prudentiæ

infusæ, quantum est ex dispositione intrinseca intellectus; neque etiam ille actus potest esse liber, quia supponit voluntatem, ut probatum est; neque etiam voluntas potest movere ad assentiendum conclusioni sine principiis. Unde, sicut repugnat habere actum scientificum Theologiæ sine fide, ut supra probatum est¹, ita etiam repugnat habere actum prudentiæ infusæ ante fidem; asserere autem Deum miraculose movere, et necessitare ad talem actum ante fidem, res est nimis violenta, et illius assertio nimis voluntaria, quæ facile improbari potest, assumptis omnibus argumentis de fide factis, ne illa repetamus. Et hæc rationes probant a fortiori illud iudicium non esse donum consilii, quia etiam hoc donum supponit fidem, imo et gratiam, ut statim dicam; et præterea consilium, ut est speciale donum Spiritus Sancti, non datur ad operandum, aut volendum secundum leges et regulas ordinarias, sed juxta motionem Spiritus Sancti, præter communes regulas; at vero motio ad voluntatem credendi non est extraordinaria, sed secundum regulas communes fidei; ergo incredibile est donum consilii esse per se necessarium ad credendum, et ante voluntatem credendi; neque minus incredibile est posse infidelem, verbi gratia, qui audit res fidei, necessitari ab Spiritu Sancto ad iudicandum per donum consilii res illas esse credendas, et nihilominus manere infidelem; necessitabitur ergo simul ad voluntatem credendi. Eademque argumenta fieri possunt de dono scientiæ et sapientiæ, præterquam quod hæc dona non solum prærequirant fidem, sed etiam multo majus lumen quam soleat esse in his qui ad fidem convertuntur. De dono autem intellectus, non desunt qui illi tribuant hoc iudicium, allegantes D. Thom. 2. 2, in q. 8, art. 5; ibi tamen aperte docet non esse munus doni intellectus, iudicium ferre de credendis; et nos etiam, in materia de Gratia, lib. 2, cap. 19, idem diximus; alias non posset distingui a scientia et sapientia. Docet etiam ibidem divus Thomas, art. 4, donum intellectus supponere gratiam gratum facientem; ergo proprius ejus actus non potest supponi, non solum ante gratiam, sed nec etiam ante fidem; quæ ratio de omnibus donis procedit. An vero aliqua imperfecta participatio hujus doni antecedit voluntatem credendi, statim dicam.

12. *Assertio prima: iudicium credibilitatis habitum ex propositione fidei naturale est.* —

¹ Disp. 3, sect. 11.

Unde probatur primo. — *Probatur secundo.* — Mihi ergo media quædam sententia inter cæteras placet, quam tribus assertionibus breviter explicabo. Et imprimis assero iudicium credibilitatis, quod antecedit voluntatem credendi, naturale esse secundum substantiam suam, et elici posse naturali discursu et lumine intellectus, cum generali concursu Dei, et supposita sufficienti experientia signorum seu motivorum fundantium talem credibilitatem. Hanc assertionem mihi probant rationes dubitandi priori loco propositæ, in n. 2, et rationes proxime factæ contra præcedentem sententiam seu modum secundum dicendi. Item, si hoc iudicium sumatur quasi in generali, et speculative, est suo modo evidens et scientificum; est ergo naturale, ut probatum est etiam supra, disp. 4, sect. ult. Si vero sumatur ut iudicium practicum, quod respicit circumstantias, et movet ad executionem, sic etiam per se pendet a priori iudicio, et ab eodem medio ad particulare applicato: ergo non transcendit ordinem naturæ, neque speciem naturalis prudentiæ; et hanc conclusionem tradit Gabriel, in 3, dist. 24, dub. 1; et Almaynus, dub. 2; Ocham, Quodlib. 4, q. 10; et idem sentit Aragon. supra, et Albertinus, sect. 6, n. 3, citatus, in suo punct. 4; et moderni alii communiter loquentes de evidentia credibilitatis; docent enim illam evidentiam esse naturalem, unde fit iudicium etiam in illa fundatum esse naturale.

13. *Assertio secunda: ad prædictum iudicium debet accedere supernaturalis illuminatio, ut voluntas Christiana credendi eliciatur.* — Dico secundo: hoc iudicium solum non sufficit ut voluntas velit supernaturaliter credere, sed necessaria est illuminatio specialis Spiritus Sancti, quæ, ut est in intellectu, supernaturalis est, et in voluntatem etiam redundat. Hanc assertionem attigi, lib. 2 de Grat., cap. 3, a num. 16, et tradiderunt Vega, lib. 6 in Trident., c. 8; et Molin., in Concord., q. 14, disp. 6, in fin., et 8, in principio; et sumitur ex divo Thoma 2. 2, quæst. 2, art. 9, ad 3, dicente, eum, qui credit, habere sufficientem inducturum ad credendum, ex testimoniis et miraculis, et, quod plus est, ex instinctu Dei interiori moventis; imo probari videtur aperte ex Tridentino; nam, sess. 6, cap. 6, sic ait: *Disponuntur autem ad justitiam, dum excitati divina gratia et adjuti, fidem ex auditu concipientes, libere moventur ad credendum, etc.*; ergo ex doctrina Concilii, ante liberam voluntatem, duo requiruntur, scilicet, auditus fidei, ad quem perti-

net tota exterior propositio sufficiens fidei, et interna excitatio, quam idem Concilium statim declarat in illuminatione Dei consistere, a qua dixerat, capite quinto, sumi exordium salutis; unde quod canone tertio definit, *neminem posse credere sicut oportet, sine Spiritus sancti prævenienti illuminatione et inspiratione*, plane intelligit de ipso credere, ut est liberum, atque adeo etiam de voluntate credendi; et eodem modo intelligo definitionem Concilii Arauscani, capite quinto, quod *affectus credendi sit ex gratia*; nam illa gratia explicatur esse divina illuminatio et inspiratio. Unde capite septimo, expresse dicit hominem non posse assentiri prædicationi salutari, *sine prævia Spiritus Sancti illuminatione*. Eadem est frequens doctrina Augustini, tum locis citatis, tum lib. 2 contra duas epistolas Pelagianorum, cap. 8, et quæst. 2 ad Simplicianum, et lib. de Dono perseverantiæ, c. 13 et 14, et epist. 107; quibus locis ait, esse *altam et secretam* interiorum doctrinam, quam Spiritus sancti docet, et illam sentit esse necessariam, præter externam doctrinam; nam hæc externa movet sensum, illa interna accommodat assensum; et similia habet Gregorius, hom. 30 in Evang., et Prosper, ad objectionem 5 Gallorum.

14. *Assertio tertia: dicta illuminatio non requiritur ad formandum illud iudicium, sed ad elevandum ut excitet voluntatem.* Tertio dicendum est, supernaturalem illuminationem, quæ in intellectu præcedit ad voluntatem credendi, non esse necessariam per se, propter iudicium credibilitatis, sed propter supernaturalem actum voluntatis, id est, non est necessaria ut illud iudicium fiat, sed ut illud adjuvet ad excitandum et obtinendum actum voluntatis. Per hanc assertionem, declaro et rationem præcedentis conclusionis, et solutionem præcipuæ difficultatis supra positæ, quæ in hoc consistebat, quod si gratia est necessaria ad iudicium de credendis, seu quod credendum sit, oportet illud iudicium esse in se et in sua substantia supernaturale. Respondemus autem duo posse in illo iudicio considerari. Unum est, quod sit quidam assensus fundatus in testimoniis et signis humanis vel divinis, per humanam experientiam cognitum aliquo modo, et sic dicimus non esse necessariam per se gratiam internam ad talem actum quoad substantiam ejus; hoc enim sufficienter probat objectio facta, et alia quæ adducta sunt pro prima assertionem; neque Concilium Arauscanum et alia requirunt gratiam internam

propter illud iudicium, sed propter voluntatem supernaturalem. Secundo ergo potest considerari in illo iudicio potestas, seu efficacia ad movendum voluntatem, et quasi elevandam ad actum supernaturalem; et ad hoc dicimus esse necessarium ut cum illo iudicio jungatur aliqua divina illuminatio, ut recte sentit D. Thomas d. q. 2, art. 9, ad tertium, de qua illuminatione dicit, q. 8, art. 3, reduci ad donum intellectus, quia facit concipere res fidei, sicut oportet ut voluntas ad illas supernaturaliter credendas intellectum movere possit. Et sic etiam dixit Augustinus illam gratiam esse *doctrinam internam, per quam Deus ita movet sensum, ut accommodet assensum*, epist. 107. Et hanc necessitatem ostendit etiam alia difficultas supraposita, quia actus intellectus mere naturalis non potest per se sufficienter movere voluntatem ad actum supernaturalem; adjuncta vero dicta illuminatione, potest dictam motionem efficere, vel ad illam concurrere, et ita etiam patet ratio hujus necessitatis, quia, ut voluntas moveatur, præsertim honeste ac prudenter, duo sunt necessaria, scilicet, sufficiens apprehensio objecti, et iudicium quod expediat in illud credere; quia ergo voluntas credendi honesta est etiam supernaturalis, requirit ex una parte iudicium prudens de credibilitate objecti; quia vero illud iudicium datur de objecto naturali per medium naturale, ideo necessaria est illuminatio divina, quæ elevet intellectum ad concipiendum illud objectum altiori et supernaturali modo, ut voluntas ad illud etiam supernaturaliter credendum afficiatur, et ita possit intellectum movere sicut oportet; et ita manet confirmata et declarata nostra sententia, et responsum simul est ad difficultates quæ in contrarium proponebantur.

SECTIO IX.

In quibus personis actus fidei esse possit.

1. *Causæ aliæ actus fidei alio remittuntur.* — *Sola subjectiva tractanda.* — Explicuimus hactenus naturam et proprietates actus fidei; nunc superest breviter ut de causis ejus in præsentia sectione, et effectibus in sequenti dicamus. Et causæ quidem fere omnes explicatæ sunt declarando naturam fidei; cum enim actus ipse credendi sit quædam forma intellectus, non habet aliam causam formalem præter objectum suum, de quo supra multa dicta sunt.